

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת יתרו

ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלקים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים: (יח, יב.)

ויש לפלפל טובא בזה מכמה צדדים, וכדלהלן.

- ג -

א. הנה יעוי' ברש"י (ברכות סג: בד"ה עשית חסד) שביאר, שאהרן וזקני ישראל היו האורחים של יתרו בסעודה ההיא, - אמנם במהרש"א (שם) כתב, שיתרו הוא הי האורח של משה בסעודה ההיא עיי"ש, וכן פירשו עוד אחרונים, ואכמ"ל בזה.

והנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רא, א) 'גדול מברך... והני מילי כשאין שם אורח, אבל אם יש שם אורח הוא מברך אפי' אם בעל הבית גדול ממנו, כדי שיברך לבעל הבית, ומה ברכת מברכו, יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הזה... עכ"ל, - ובמשנ"ב (שם ס"ק ד) כתב 'ואם יש שם כמה אורחים, תלוי לפי דעתו של בעל הבית, ואפי' ליתן לקטן שבהם', עכ"ל.

- ד -

ומעתה י"ל שלדברי רש"י הנ"ל, שיתרו הי בעל הסעודה, אי"כ י"ל שיתרו כיבד את אחד מהאורחים, בברכת הזימון וברהמ"ז, - ולכאוי' יתרו לא הי צריך לכבד בדווקא את משה, וכמש"כ במשנ"ב הנ"ל, 'ואם יש שם כמה אורחים, תלוי לפי דעתו של בעל הבית, ואפי' ליתן לקטן שבהם'.

אך לדברי המהרש"א הנ"ל, שמשה הי בעל הסעודה, ויתרו ואהרן וכל הזקנים היו האורחים, אי"כ י"ל שמשה רבינו כיבד את אחד מהאורחים, בברכת הזימון וברהמ"ז, (ובזה אכתי יש לדון, האם משה הי צריך לכבד בדווקא את יתרו, - דיתכן דדברי המשנ"ב הנ"ל לא נאמרו, בכה"ג שאביו או חמיו הינם אחד מהאורחים, משום דכבוד אביו וחמיו זהו סוג כיבוד אחר, ממה שצריך לכבד אדם גדול בתורה, ועי"ע בזה ואכמ"ל).

- ה -

ואמנם באמת יש להוסיף לפלפל עוד, דגם אי נימא כדברי רש"י הנ"ל, דיתרו הי בעל הסעודה, אך מ"מ אכתי יש מקום לדון ולומר, דיתרו לא הי יכול לקבוע מדין בעל הסעודה, מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז, וכדלהלן.

דהנה יעוי' במשך חכמה שכתב ז"ל, 'לדעתי יתכן לומר, זבחים שהקריב יתרו היו זבחי תודה, ולכך אכלו לחמי תודה לפני האלקים', עכ"ל.

- ו -

ומעתה לפי דברי המשך חכמה הנ"ל יש לדון, לדעת האי מ"ד דס"ל דגם קדשים קלים הוו ממון גבוה, דאי"כ נמצא שיתרו כיבד את האורחים בלחמי תודה שהוו ממון גבוה, וא"כ יש לדון האם בכה"ג האורחים היו מחוייבים לברכו

הנה רבינו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב בספרו 'טעמא דקרא', שיתרו הזמין אותם לאכול יחד עימו לחם, בכדי שעיי"ז יוכל אח"כ לברך ברהמ"ז עם ברכת הזימון, - ונראה מדבריו שם, שאח"כ כשסיימו לאכול ובאו לברך, אזי יתרו הי זה שברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, עיי"ש.

אמנם לכאוי' יש מקום לדון ולפלפל טובא, מי באמת הי אמור להתכבד שם לברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, - דלהלן יתבאר, שלכאוי' י"ל שאהרן הי צריך לכבד את משה, ומשה הי מכבד את יתרו, ויתרו הי צריך לכבד את אהרן, ואהרן הי צריך לכבד את משה, וחוזר חלילה... - ויש בזה גלגל החוזר, וכפי שיתבאר להלן.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יעוי' ב'משך חכמה' (שם) שכתב, שלמ"ד שיתרו בא לאחר מתן תורה, אזי י"ל שמשה רבינו אכל יחד עימם בסעודה ההיא (ולא שימש לפניהם), עיי"ש.

ומעתה לצד זה יש לדון, דכאשר עמדו אח"כ לברך את ברהמ"ז, אם נניח שמשה רבינו מצידו, מדין כבוד חמיו הוא ביקש לכבד את יתרו לברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, (וכפי שמצינו שמשה יצא לקראתו והשתחוה ונשק לו משום כבוד חמיו, אך יתרו לא השתחוה ולא נשק למשה, - ועי"ע בילקוי"ש (יח, ז), ובביאור הגר"א יו"ד סי' רמ, לב), הרי יעלה שאע"פ ש"ל שיתרו מצידו לא הי צריך לכבד בחזרה את משה רבינו בברכת הזימון (כיון שמשה עצמו כיבדו מדין כבוד חמיו).

אך מ"מ י"ל, דיתרו מצידו הי צריך לכבד את אהרן הכהן בברכת הזימון, כיון שאהרן הי גדול ממנו בתורה, וקיי"ל (שו"ע או"ח סי' רא, א) שהגדול מברך, - (וגם יש לדון עוד, שהי צריך לכבדו גם מצד שאהרן הוא כהן, - אך בנקודה זו יש לפלפל עוד, ואכמ"ל בזה).

- ב -

ומאי"ד, אהרן הכהן מצידו הי צריך לכבד את משה רבינו בברכת הזימון וברהמ"ז, כיון שמשה הי מלך (שמו"ר פ"ב, ו), ומחמת כבודו של מלך הי צריך לכבדו בזה, - משום דאף אי נימא שלאהרן הכהן כבר הייתה אז את המעלה של כהן גדול, אך מ"מ הרי קיי"ל בגמ' (הוריות ג.) שמלך קודם לכהן גדול עיי"ש, (ועוד, דהא יש דס"ל, דמשה רבינו גם הי כה"ג, עי' בובחים קב).

ונמצא, שאהרן הי צריך לכבד את משה, ומשה הי מכבד את יתרו, ויתרו הי צריך לכבד את אהרן, ואהרן הי צריך לכבד את משה, וחוזר חלילה... - וא"כ יש כאן גלגל החוזר, וכפי שיתבאר להלן.

ומעתה לצד זה יש לדון, דכאשר עמדו אח"כ לברך את ברהמ"ז, אם נניח שמשה רבינו מצידו, מדין כבוד חמיו הוא ביקש לכבד את יתרו לברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, (וכפי שמצינו שמשה יצא לקראתו והשתחוה ונשק לו משום כבוד חמיו, אך יתרו לא השתחוה ולא נשק למשה, - ועי"ע בילקוי"ש (יח, ז), ובביאור הגר"א יו"ד סי' רמ, לב), הרי יעלה שאע"פ ש"ל שיתרו מצידו לא הי צריך לכבד בחזרה את משה רבינו בברכת הזימון (כיון שמשה עצמו כיבדו מדין כבוד חמיו).

אך מ"מ י"ל, דיתרו מצידו הי צריך לכבד את אהרן הכהן בברכת הזימון, כיון שאהרן הי גדול ממנו בתורה, וקיי"ל (שו"ע או"ח סי' רא, א) שהגדול מברך, - (וגם יש לדון עוד, שהי צריך לכבדו גם מצד שאהרן הוא כהן, - אך בנקודה זו יש לפלפל עוד, ואכמ"ל בזה).

ומעתה לצד זה יש לדון, דכאשר עמדו אח"כ לברך את ברהמ"ז, אם נניח שמשה רבינו מצידו, מדין כבוד חמיו הוא ביקש לכבד את יתרו לברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, (וכפי שמצינו שמשה יצא לקראתו והשתחוה ונשק לו משום כבוד חמיו, אך יתרו לא השתחוה ולא נשק למשה, - ועי"ע בילקוי"ש (יח, ז), ובביאור הגר"א יו"ד סי' רמ, לב), הרי יעלה שאע"פ ש"ל שיתרו מצידו לא הי צריך לכבד בחזרה את משה רבינו בברכת הזימון (כיון שמשה עצמו כיבדו מדין כבוד חמיו).

בברכת האורח, - או"ד דכיון דהוא כיבד אותם בלחמים של ממון גבוה, לכן הם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, כיון דהוא לא כיבד אותם בפת מממונו אלא בפת של ממון גבוה, - וצ"ע בזה.

ואי נימא כהצד הב' הנ"ל, דהם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, א"כ לפי"ז י"ל דיתרו גם לא הי' יכול לקבוע בעל הסעודה, מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז, כיון שלהנ"ל לא הייתה ליתרו כלל את מעלת ודין 'בעל הסעודה', שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכנ"ל.

- י -

ג. ולעצם הספק של הגלגל החוזר הנ"ל, יש מקום לפשוט את הספק, גם בציור שמשה אהרן ויתרו היו כולם בעלי הסעודה, וכדלהלן.

דהנה יעו"י בספר 'שיעורי שלמי תודה' (ענייני ברכות וירידת גשמים, עמ' כד), שהגרבי"צ פלמן זצ"ל יסד שם (ע"פ החז"ר בזבחים צ: ב) כיצד ניתן להכריע בספיקות של גלגל החוזר, עיי"ש בהרחבה.

ולפי דבריו שם י"ל נמי בנידו"ד, שכיון שישנן ב' סוגי מעלות של קדימה בספק שלפנינו, - והיינו שהמעלה של משה והמעלה של אהרן, שתיהן שייכות לאותו סוג של מעלה אחת (כלפי המעלה של יתרו), - כיון שהמעלה של משה בכך שהוא מלך, הינה מעלה בעצם חשיבותו של משה, שיש לו חשיבות בכך שהוא מלך, - וכן המעלה של אהרן בכך שהוא גדול בתורה (וכן בכך שהוא כהן וכנ"ל), הינה מעלה בעצם חשיבותו של אהרן, שיש לו חשיבות בכך שהוא גדול בתורה.

ומאידך, המעלה של יתרו שהי' למשה לכבדו משום שהוא חמיו, אינה מעלה בעצם חשיבותו של יתרו, שמשה הי' צריך לכבדו משום שהוא אדם חשוב, שהרי אין ליתרו מעלה וחשיבות בעצמו יותר ממשה, - אלא זהו רק דין מהלכות כבוד חמיו, שחייב אדם לכבד חמיו (שו"ע יו"ד סי' רמ, כד), אך ליתרו באמת אין חשיבות בעצם יותר ממשה.

- יא -

וא"כ ככה"ג יסד שם הגרבי"צ פלמן זצ"ל, שדנים בתחילה רק את ב' הדברים שיש להם את אותו סוג של מעלה (כלפי הדבר הג', שמעלתו שונה לגמרי), - והיינו דבנידו"ד יש לדון בתחילה רק את משה ואהרן, שבשניהם הסיבה להקדימם היא מחמת שיש להם חשיבות בעצמם, ודנים ביניהם מי קודם למי, - וכאשר נדון אותם בתחילה בפני עצמם, הרי משה קודם לאהרן, כיון שמלך קודם לכהן גדול וכנ"ל.

ולאחר שהכרענו בתחילה שמשה קודם לאהרן, אזי אהרן יוצא ומסתלק מהספק, כיון שהוא ודאי אינו קודם למשה, - וזה בשלב ב' דנים את ב' הספיקות שנשארו (דהיינו הספיקות שיש להם ב' סוגי מעלות שונות), ובנידו"ד היינו את משה ויתרו.

וא"כ לפי"ז כד נימא שמשה הי' מכבד את יתרו בברכת הזימון משום כבוד חמיו, א"כ יעלה שיתרו לא הי' צריך לכבד את אהרן מדין גדול בתורה, כיון שהרי אהרן כבר הסתלק ויצא לגמרי מהספק בתחילה, ודו"ק ונפלא.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 05442-271-1515 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

בברכת האורח, - או"ד דכיון דהוא כיבד אותם בלחמים של ממון גבוה, לכן הם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, כיון דהוא לא כיבד אותם בפת מממונו אלא בפת של ממון גבוה, - וצ"ע בזה.

ואי נימא כהצד הב' הנ"ל, דהם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, א"כ לפי"ז י"ל דיתרו גם לא הי' יכול לקבוע בעל הסעודה, מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז, כיון שלהנ"ל לא הייתה ליתרו כלל את מעלת ודין 'בעל הסעודה', שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכנ"ל.

- יז -

[ואמנם אכתי יש מקום להוסיף ולפלפל בזה, בדפשטות י"ל דיתרו כיבד אותם גם בבשר ודגים וכל מטעמים, ולא רק בסעודת פת גרידא, - וא"כ יש לדון, האם הם היו מחוייבים לברך את יתרו בברכת האורח, על הבשר ודגים וכל מטעמים, - או א"כ דברכת האורח נקבעת רק לפי הפת.

ובאמת יש לדון בזה בנידון חדש, שהוא מהמעשים שבכל יום, שמצוי שכאשר משפחה מתארחת אצל משפחה אחרת לסעודה, אזי האורחים רוצים לשאת קצת בעול ההכנות לסעודה, ולכן יש אורחים שנוהגים לאפות חלות עבור כל בני הסעודה, ולהביא עימם את החלות לבית המארחים עבור הסעודה.

ומעתה יש מקום לדון בזה, האם האורחים הנ"ל מחוייבים לברך את ברכת האורח משום הבשר ודגים וכל מטעמים, - או"ד דכיון דאת הפת הם הביאו, א"כ נמצא שבברהמ"ז הם התחייבו רק מחמת הפת שלהם, וא"כ אולי נימא שאין ככה"ג מדינא דגמ', את החיוב של ברכת האורח.

- ח -

ושלחתי לשאול את הנ"ל לפני מורי הוראה מובהקים שליט"א, - והיו שהשיבו שבכה"ג באמת אין חיוב של ברכת האורח, כיון שאכילת הפת המחייבת בברהמ"ז, הרי הייתה רק מהפת שלהם, ולא מהפת של המארחים.

ומאידך היו שציידו, שכיון שגם על הבשר ודגים וכל מטעמים יש חיוב ברכה אחרונה, ובאמצע הסעודה הרי כל האוכל מתחייב בברכת המזון, א"כ נמצא שהברהמ"ז שייכת גם לבשר ודגים וכל מטעמים.

ולכן י"ל דגם ככה"ג שהפת הייתה משל עצמם, אך מ"מ הם חייבים לברך את ברכת האורח, כיון שברהמ"ז הרי פוטרת גם את הבשר ודגים וכל מטעמים, שהם קיבלו מהמארחים שלהם, - ויל"פ עוד בזה אך אכמ"ל.

ומעתה יש נפ"מ בחקירה הנ"ל, גם לגבי מה שהסתפקנו לעיל, האם ליתרו הייתה את מעלת בעל הסעודה, שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכנ"ל.

- ט -

ב. ויש להוסיף לפלפל בזה עוד, דמצד אחר יש לדון ולומר, דהיו צריכים כולם לכבד את יתרו בברכת הזימון וברהמ"ז, וכדלהלן.

דהנה כתב המשנ"ב (סי' קסז, סח) בשם המג"א, שהחתן ביום חתונתו בוצע את הפת, אע"פ שיש בהמסובין גדול ממנו עיי"ש, - ויעו"י בב"י שהקודמים לבצוע, הם קודמים גם לברך ברכת הזימון וברהמ"ז (חוץ מכאשר בעה"ב בוצע, שבברהמ"ז דינו לכבד את האורח וכנ"ל).

ויש שביארו, שהטעם שהחתן ביום חתונתו בוצע, וגם מברך ברכת הזימון וברהמ"ז, הוא משום שכל הסעודה הינה לכבוד חתונתו, וא"כ בדין הוא, שהוא יהי' זה שיתכבד לבצוע ולברך את ברכת הזימון וברהמ"ז.

ומעתה יעו"י במש"כ במדרשים, שסעודת יתרו הייתה סעודת ברית מילה או סעודת גירות, - ולפי"ז להנ"ל י"ל,

חדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לזוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפוי"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 05442-271-1515 (תא קולי)